
КОГНІТИВНІ, ЛІНГВОКУЛЬТУРНІ ТА СОЦІОЛІНГВАЛЬНІ ВИМІРИ СУЧАСНОГО ВІЙСЬКОВОГО ДИСКУРСУ

Возняк Ігор

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-712-3-1-3>

ВСТУП

Протягом останніх десяти років активного розвитку в українському мовознавстві набувають дискурсологічні дослідження. Це можна пояснити відходом української лінгвістичної науки від вузьких, формалізованих рамок досліджень мовних явищ до міждисциплінарних підходів, які дають змогу глибше осягнути будь-яке досліджуване явище. Крім того, друга половина ХХ століття позначилася в західному мовознавстві (черговим, але яскраво вираженим) антропологічним поворотом, який зумовив активний розвиток різноманітних мовознавчих дисциплін, серед яких і дискурсологія. Як наслідок, у лінгвістиці почали домінувати антропоцентризм (людська особистість як призма для пояснення мовних явищ), експланаторність (відхід від дуалізму прескриптивізму та дескриптивізму, які є формами опису мовних явищ, до намагання пояснити ці явища) та міждисциплінарна інтеграція (активне використання в мовознавчих дослідженнях досягнень інших гуманітарних і навіть медичних наук). Українська мовознавча наука стала значно відкритішою до напрацювань західних дослідників і активніше долучається до світових тенденцій, серед яких і дослідження дискурсу.

Антропоцентричний підхід до вивчення мовних явищ, як зазначає І. Гуменюк, переорієнтував дослідження тексту зі структурно-семантичної площини (виявлення стильових особливостей тексту, його семантики й граматики) в психолінгвістичному, прагматичному, когнітивному й функціонально-комунікативному напрямах¹. А це, зі свого боку,

¹ Гуменюк І. Дискурсологічні орієнтири у викладанні дисципліни «Українська мова за професійним спрямуванням». *Людинознавчі студії: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету ім. Івана Франка. Серія «Педагогіка»*. 2017. Вип. 4(36). С. 75–76. DOI: <https://doi.org/10.24919/2313-2094.4/36.98551>.

зумовило розгляд текстової структури не як пасивного об'єкта, а як складного мовленнєвого процесу, який пов'язує адресанта й адресата, зумовлює їхнє сприйняття й розуміння один одного з урахуванням як мовних, так і позамовних ознак². Такий підхід дозволяє ґрунтовніше вивчати комунікацію в сукупності всіх її форм і виявів з урахуванням тих чинників, які залишаються поза увагою дослідника в разі застосування «традиційних» методів мовного аналізу.

На сьогодні теоретики виділяють різноманітні види дискурсу, однак одним із найскладніших для вивчення є військовий дискурс. Це зумовлено тим, що військові як особлива професійна група досить закрита та, як правило, мало контактує з рештою суспільства через особливості несення служби. У зв'язку спершу з Війною на Донбасі (2014–22 рр.), а потім з повномасштабною Російсько-українською війною (з 2022 р. і тривала станом на час написання цієї монографії) військовий дискурс в Україні став відкритішим для суспільства, що зумовлено, по-перше, безпосередньою залученістю великої кількості громадян до військової служби, по-друге, прискіпливою увагою суспільства до життя та потреб війська. Як наслідок, військовий дискурс став доступніший і до певної міри зрозуміліший широким верствам українського суспільства. Окремі одиниці військового жаргону та сленгу міцно ввійшли в загальносуспільний вжиток, а специфічна військова термінологія стала (до певної міри, на превеликий жаль) відомою для багатьох українців.

Тож усе більша залученість українського суспільства до військового дискурсу зумовлює потребу в його ґрунтовному дослідженні та виявленні його основних характеристик. Розуміння його рис має важливе прикладне значення для подальших дискурсологічних досліджень, вивчення тенденцій розвитку української мови (передусім фахової військової мови та термінології), психолінгвістичних характеристик сучасних українців, соціолінгвістичних явищ у сучасній українській мові, а також для перекладацьких досліджень. Результати досліджень військового дискурсу також варто використовувати і в лінгводидактичних цілей, передусім для мовної підготовки військовослужбовців і підготовки військових перекладачів.

1. Дискурс у сучасній лінгвістиці

Попри активне, часом інтуїтивне використання поняття «дискурс», воно не має однозначного визначення. Тьон А. ван Дійк слушно зазначає, що поняття «дискурс» настільки ж розмите, як і поняття

² Там само.

«мова», «комунікація», «спілкування», «суспільство» та «культура»³. Дискурс зазвичай розглядають як форму використання мови, яка включає такі важливі фактори: *хто* використовує мову, *як*, *коли* та *чому* її використовують⁴. Барбара Джонстоун і Дженніфер Андрус зазначають, що під дискурсом зазвичай розуміють фактичні випадки комунікації з використанням мови⁵. Дискурс зосереджений навколо функціональних аспектів комунікативної події, тобто використання мови для передачі певних ідей у межах складніших соціальних подій, наприклад, зустріч з друзями, телефонний дзвінок, співбесіда, візит до лікаря тощо⁶. Тому дискурс можна трактувати як трискладове явище: (1) використання мови (2) для передачі конкретних думок, ідей, намірів (3) у соціальних ситуаціях⁷. Дискурсивні події, як підкреслює Курт Сенгал, мають спільний конститутивний зв'язок із соціальними контекстами, структурами й інституціями, в яких вони відбуваються⁸. Іншими словами, дискурс формує суспільство і, своєю чергою, зазнає впливу зі сторони суспільства. Таким чином дослідник дискурсу виходить за рамки суто мовно-логічного аналізу одиниць висловлювання до їхнього аналізу в складі соціально зумовленого комунікативного акту як цілісності висловленого та ситуації (усного та/або письмового) спілкування.

З огляду на таку неоднозначність цього поняття, не дивно, що воно перебуває в тісних взаємозв'язках з іншими поняттями мовознавчої науки, навіть з основоположними. Так, Норма Фейрклаф розрізняє поняття «мова», «текст» і «дискурс». Вона використовує термін «текст» у широкому сенсі (будь-який випадок використання мови – усно чи письмово), «мову» у звичному для всіх нас розумінні – слова, речення тощо, а «дискурс» – для позначення мови як елемента соціального життя, тісно пов'язаного з іншими його елементами⁹. Саме тому дискурс розглядають як динамічну структуру, у якій мовні форми невіддільні від свого функціонального навантаження, а текст (у максимально широкому розумінні цього поняття) – це матеріалізація соціальних практик і когнітивних (як внутрішньосуб'єктних, так і міжсуб'єктних) процесів.

³ van Dijk T. A. (ed.). Discourse as structure and process: Discourse studies: A multidisciplinary introduction. SAGE Publications Ltd., 1997. P. 1. DOI: <https://doi.org/10.4135/9781446221884>.

⁴ Там само, с. 2.

⁵ Johnstone B., Andrus J. Discourse analysis. John Wiley & Sons, 2024. P. 2.

⁶ Там само.

⁷ Там само.

⁸ Sengul K. Critical Discourse Analysis. 2025. P. 2. URL: https://www.researchgate.net/publication/383717436_Critical_Discourse_Analysis.

⁹ Fairclough N. Analysing Discourse. Textual analysis for social research. London: Routledge, 2003. P. 3.

За визначенням, поданим у словнику основних термінів когнітивно-дискурсивної лінгвістики А. Мартинюк, дискурс – це ситуативно обумовлена інтерсуб'єктна мовленнєво-розумова діяльність, спрямована на взаємну орієнтацію в життєвому просторі на основі надання мовній формі семіотичної значущості¹⁰. На погляд О. Селіванової, дискурс спрямований на всебічний опис і характеристику мовленнєвого спілкування людей у специфічних і стандартних комунікативних ситуаціях з урахуванням соціальних, культурних, когнітивних, психологічних, етнічних й інших чинників¹¹. Категорія «дискурс» окреслює лінгвістичні й нелінгвістичні чинники, глобальні соціокультурні й індивідуально-особистісні особливості, стабільно-змістові та ситуаційно-динамічні ознаки, які поєднані цілісним комунікативним актом¹². Дискурс також розглядають як поле комунікативних практик, котре являє собою сукупність дискурсних подій, як поточну мовленнєву діяльність у певному соціальному просторі, якій властива ознака процесності та яка пов'язана з реальним часом і реальним життям¹³. Отже, дискурс варто розглядати як багатовимірне інтегративне явище, у якому мовленнєві, когнітивно-психологічні та соціокультурні фактори взаємодіють у нерозривній єдності, забезпечуючи формування, передавання й інтерпретацію смислів, закодovаних мовними засобами, в конкретних умовах міжлюдської взаємодії.

Вальдемар Чахур підсумовує, що дискурси:

- формуються завдяки мовленнєвій діяльності (текстам) і немовленнєвій діяльності в межах певної культурної спільноти;
- співстворять соціальну (міжособистісні відносини) та культурну реальність, виражають те, що може бути виражене в межах певної спільноти;
- виникають унаслідок діяльності конкретних суб'єктів, які належать до конкретних соціальних і культурних систем з притаманними їм цінностями та конвенціями;
- співстворяючи реальність, водночас формують значення та смисл процесів, явищ, об'єктів тощо¹⁴.

¹⁰ Мартинюк А. П. Словник основних термінів когнітивно-дискурсивної лінгвістики. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2011. С. 11. URL: <https://ekhnuir.karazin.ua/server/api/core/bitstreams/1b9e565a-279d-4838-bb92-190166bfe147/content> (дата доступу: 18.07.2026).

¹¹ Селіванова О.О. Лінгвістична енциклопедія. Полтава: Довкілля-К, 2011. С. 625.

¹² Храбан Т. Архетипічні аспекти образу героя в сучасному українському неінституційному військовому дискурсі. *Соціальні комунікації: теорія і практика*. 2021. № 12(1). С. 85. DOI: <https://doi.org/10.51423/2524-0471-2021-12-1-2>.

¹³ Бугайчук О. В. Функціональні особливості військового дискурсу. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія»*. 2023. Вип. 18 (86). С. 29. DOI: [https://doi.org/10.25264/2519-2558-2023-18\(86\)-28-32](https://doi.org/10.25264/2519-2558-2023-18(86)-28-32).

¹⁴ Czachur W. Discourse linguistics and the discursive worldview. *Explorations: A Journal of Language and Literature*. 2016. No. 4. P. 21. URL: <https://www.cceol.com/search/viewpdf?id=563531> (дата доступу: 18.07.2026).

Ключовою характеристикою дискурсу є його зв'язність. Барбара Грош і Кендес Л. Сіднер переконані, що зв'язність дискурсу не можна пояснити єдністю структури, а як результат взаємодії трьох відносно автономних компонентів¹⁵. Першим із них є лінгвістична структура, тобто спосіб організації окремих висловлювань у дискурсивні сегменти, подібно до того, як слова об'єднуються у фрази в межах речення¹⁶. Другим компонентом є інтенційна структура – сукупність комунікативних намірів, що лежать в основі як усього дискурсу, так і його окремих сегментів, а також зв'язків між цими намірами¹⁷. Третій компонент – атенційний стан, який є динамічною системою об'єктів, властивостей і відношень, релевантних на кожному етапі розгортання дискурсу¹⁸. Кожен з цих компонентів виконує окрему функцію. Інтенційна структура забезпечує цілеспрямовану цілісність дискурсу: кожен сегмент існує остільки, оскільки він реалізує певну комунікативну мету, підпорядковану загальному наміру¹⁹. Атенційний стан, зі свого боку, регулює під час розгортання дискурсу інтерпретацію висловлювань, визначаючи, які одиниці потребують повної номінації, а які ні, що дає змогу адресатові інтерпретувати мовлення без необхідності утримувати в пам'яті весь попередній дискурс²⁰. Лінгвістична структура поєднує ці два виміри, оскільки межі сегментів часто маркуються мовними засобами (зокрема, дискурсивними маркерами, змінами часових і видових форм), що сигналізують водночас зміну комунікативної мети та фокусу уваги. Така трикомпонентна модель дозволяє адекватно пояснити явища, які важко інтерпретувати в межах одновимірних підходів.

Дискурс тісно переплетений зі знанням і процесами його творення²¹. Він відіграє конститутивну роль у формуванні та розподілі знання, а тому має велике значення для процесів соціального включення та виключення, як це відбувається, наприклад, під час інтерпретації новин або листів у бюрократичному дискурсі²². На цьому тлі надзвичайно важливим є вибір відповідної дискурсивної практики на основі контекстуально зумовлених і специфічних для адресата мовних стандартів, наприклад, врахування

¹⁵ Grosz B. J., Sidner C. L. Attention, Intentions, and the Structure of Discourse. *Computational Linguistics*. 1986. Vol. 12, num. 3. P. 176. URL: <https://aclanthology.org/J86-3001.pdf> (дата доступу: 18.07.2026).

¹⁶ Там само, с. 177.

¹⁷ Там само, с. 178.

¹⁸ Там само, с. 179.

¹⁹ Там само, с. 177.

²⁰ Там само, с. 179.

²¹ Fetzer A. Conceptualising discourse. [In:] Schneider K., Barron A. (eds.), *Pragmatics of Discourse*. Berlin, München, Boston: De Gruyter Mouton, 2014. P. 43. URL: <https://doi.org/10.1515/9783110214406-003>.

²² Там само.

соціальних, регіональних, етнічних і гендерних варіантів²³. Дискурсивні стратегії по-різному відображаються в різних видах дискурсу, а тому їхній ґрунтовний аналіз потребує врахування не лише мовних індивідуальних і групових особливостей, а й ширшого соціокультурного контексту, у межах якого відбувається взаємодія, зокрема комунікативних намірів, інституційних умов і когнітивних установок її учасників.

Формування такого особливого підходу до розуміння комунікації як дискурсу породило й особливі засоби його дослідження – аналіз дискурсу (іноді – дискурс-аналіз, дискурсивний аналіз). Джонатан Поттер і Маргарет Везерелл вважають, що аналіз дискурсу зосереджується на мові (як усній, так і письмовій) як формі соціальної практики та дозволяє виявляти, яким чином значення та лінгвістична форма взаємопов'язані, а не розділені²⁴. Він, перш за все, дозволяє розглядати соціальні та соціологічні питання, а не суто лінгвістичні²⁵. Ключовим аспектом цього підходу є акцент на дії, конструюванні та мінливості: індивіди використовують мову для виконання дій, будуючи дискурс за допомогою різноманітних лінгвістичних і риторичних засобів, що призводить до множинних можливих репрезентацій одного й того ж явища²⁶. Крім того, аналіз дискурсу відображає риторичну організацію текстів і те, як будувати різні версії реальності, котрі могли б конкурувати з альтернативними інтерпретаціями, а не просто відображати об'єктивну реальність²⁷. Таким чином дискурс набуває важливого значення не лише для лінгвістики, але й для гуманітаристики загалом.

Коррадо Матта вважає, що аналіз дискурсу – це сукупність усіх підходів до якісних (квалітативних) досліджень дискурсивних практик, тобто зв'язку видів діяльності, зазвичай мовних чи іншим чином символічної природи, що характеризують соціальні явища, такі як наука, політика, релігія тощо²⁸. Наприклад, дискурс медицини складається з різних аргументативних стилів, тверджень експертів і використання уоначнювальних матеріалів, таких як таблиці, діаграми тощо, що сприяють представленню певних тверджень у якості медичних фактів²⁹. І хоча аналіз дискурсу не цілковито ігнорує кількісні (квантитативні) методи дослідження, саме квалітативні

²³ Там само.

²⁴ Potter J., Wetherell M. Analyzing discourse. [In:] *Analyzing Qualitative Data*. Routledge: London, UK, 2002. Pp. 48.

²⁵ Там само.

²⁶ Там само.

²⁷ Там само.

²⁸ Matta C. The Explanatory Power of Discourse Analysis. *Philosophy of the Social Sciences*. 2024. Vol. 54(5). P. 369. DOI: <https://doi.org/10.1177/00483931241255229>.

²⁹ Там само.

підходи дають йому можливість давати відповіді на запитання про те, як саме комуніканти конструюють смисли, якими мовними та когнітивними засобами вони їх реалізують і яку роль ці смисли відіграють у формуванні соціальної реальності.

У рамках дискурсивного аналізу дискурс постає як пов'язане із конструюванням ідентичності, соціальної структури, влади, реальності й ідеології комунікативне явище³⁰. У межах досліджень дискурсу існують різні підходи до осмислення зв'язку між дискурсом і соціальною реальністю³¹. Позитивістський підхід зосереджується на емпіричному вивченні мовної поведінки та її закономірностей, тоді як релятивістський наголошує на тому, що реальність конструюється в процесі інтерпретації та значною мірою залежить від мовних і когнітивних чинників³². Конструювання ідентичності, соціальної структури та соціальної реальності проявляється на різних рівнях дискурсу й у дискурсивній практиці³³. Комплексний, багатосторонній підхід до аналізу дискурсу дозволяє таким чином найповніше розкривати особливості комунікації в тих чи інших соціальних обставинах, приміром, у військовому дискурсі як особливій сукупності комунікації вузької соціальної групи – військових.

Наслідком розвитку поняття дискурсу та його теорії став розвиток фактично окремої гілки філології – дискурсології (лінгвістика дискурсу, дискурсивна лінгвістика). Дискурсологія як підгалузь мовознавства розвивалася кількома напрямками, зокрема такими як текстологія, лінгвістична генетика, когнітивна етнолінгвістика, семіотика, критична лінгвістика та соціологія³⁴. Таким чином дискурсологія постає не просто як відгалуження класичної науки філології, а вже наслідком її органічного розвитку у взаємозв'язку з іншими гуманітарними науками.

Ба більше, розвиток дискурсології та підходів до розуміння комунікації зумовив розвиток нових перспектив у давно усталених мовознавчих дисциплінах. Приміром, сьогодні дослідники говорять про дискурсивну психолінгвістику – міждисциплінарну сферу досліджень, яка синтезує підходи дискурсивного аналізу в межах психолінгвістики, яка сама сформувалася на перетині двох наук – психології та лінгвістики. Дискурсивна психолінгвістика – це напрям досліджень дискурсу, що вивчає, як люди використовують мову для вираження своїх думок, почуттів і здібностей, орієнтуючись на роль мовлення в емоційній, пізнавальній

³⁰ Fetzer, *Conceptualising discourse*, p. 44.

³¹ Там само.

³² Там само.

³³ Там само.

³⁴ Czachur, *Discourse linguistics and the discursive worldview*, pp. 16–17.

та соціальній сферах життя³⁵. Дискурсологія виявляє тісні зв'язки з когнітивною лінгвістикою, лінгвокультурологією та соціолінгвістикою, що буде продемонстровано в третьому розділі цієї статті на прикладі окремого виду дискурсу – військового.

Крім того, дискурсологія розгалужується за предметними сферами відповідного дискурсу. Так, приміром, основні проблеми політичної дискурсології, як виснує С. Соколовська, пов'язані з дослідженням сутності та феноменології політичного дискурсу, зокрема (але не виключно) вивчення підходів до його трактування, інтерпретаційних можливостей всього поняттєвого апарату політичної дискурсології, розкриття інституціональної й неінституціональної природи політичної комунікації, дослідження політичного дискурсу з погляду національної специфіки (політична метафорика), вивчення дискурсів окремих його учасників, ситуацій і подій, дослідження політичного дискурсу у взаємодії з іншими типами (медіадискурс, науковий, побутовий і т.д.)³⁶. Відповідно, ми цілком виправдано можемо вести мову про військовий дискурс як про окремий і самостійний вид (тип) дискурсу, а тому наступний розділ присвячено питанням його загальнотеоретичної характеристики.

2. Військовий дискурс як особлива форма дискурсу

Перш ніж розглядати військовий дискурс, ми повинні взяти до уваги строкатість класифікації дискурсу. Це зумовлено складністю природи дискурсу, який розглядає комунікацію з урахуванням різноманітних чинників. Під час класифікації дискурсів варто враховувати психологічні, стилістичні, соціологічні, прагматичні та структурно-лінгвістичні критерії³⁷. Так, І. Корольов у рамках свого дослідження зібрав список з 67 різних видів дискурсу (при чому, як зазначено, цей перелік невиключний) з вказівкою на авторів, які виділяють той чи інший вид (тип)³⁸, хоча й дослідник не розділив їх за критеріями. Як наслідок, у фаховій літературі можна побачити різні класифікації дискурсу

³⁵ Осипенко В. Ю. Основні напрями дослідження дискурсу в мовознавстві кінця XX – початку XXI ст. *Нова філологія*. 2023. № 90. С. 73. DOI: <https://doi.org/10.26661/2414-1135-2023-90-10>.

³⁶ Соколовська С. Політична дискурсологія: проблеми й перспективи розвитку. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Серія : Філологічні науки. Мовознавство*. 2013. Вип. 19. С. 232. URL: <https://evnuir.vnu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/b039ba12-0dda-440b-a9c5-d4db38ad6aa1/content> (дата доступу: 18.07.2026).

³⁷ Страшевська О. Типологія дискурсу як об'єкта лінгвістичних досліджень. *Людина. Комп'ютер. Комунікація*: зб. наук. пр. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2015. С. 77. URL: <https://ena.lpnu.ua/bitstreams/4a88342a-2a66-4d8f-9075-3a9107fbb9c0/download> (дата доступу: 18.07.2026).

³⁸ Корольов І. Р. Типологія дискурсу в сучасній лінгвістиці. *Компаративні дослідження слов'янських мов і літератур. Пам'яті академіка Леоніда Булаховського*. 2011. Вип. 15. С. 111–112. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/kdsm_2011_15_18 (дата доступу: 18.07.2026).

(і, на жаль, далеко не завжди дослідники визначають підставу своєї класифікації). У цій розвідці основоположним класифікаційним критерієм є сфера функціонування дискурсу за професійною ознакою його учасників: військовий дискурс – це дискурс військовослужбовців. За таким класифікаційним критерієм ми можемо виокремлювати юридичний, академічний, педагогічний, політичний, дипломатичний, інформаційно-технологічний (комп'ютерний), діловий, транспортний і багато інших видів (типів) дискурсу.

Варто наголосити на тому, що поняття військового дискурсу вужче за поняття воєнного дискурсу. Поняття воєнний дискурс фіксує специфіку організації збройної боротьби, формування воєнної доктрини, втілення воєнно-політичних рішень, розроблення стратегії воєнної безпеки тощо³⁹, тобто воєнний дискурс пов'язаний з війною як загальносуспільним явищем. Військовий дискурс, натомість, розкриває особливості діяльності військового колективу, його участі в бойових завданнях, способи досягнення військових цілей, специфіку формування й організації війська, проходження військової служби, призначення та застосування військової техніки, функціонування військової інфраструктури, перебіг військового співробітництва тощо⁴⁰, тобто він пов'язаний винятково з військом і військовослужбовцями. У деяких контекстах ці дискурси будуть взаємопов'язані (оскільки конвенційна війна завжди пов'язана із застосуванням збройних сил), однак іноді вони не перетинатимуться (приміром, тексти про окремі соціальні виклики в умовах воєнного стану, як ось про соціальне забезпечення жертв воєнної агресії серед цивільного населення, не матимуть зв'язку з військовим дискурсом, оскільки не міститимуть тих концептів, які містить військовий дискурс).

Принагідно варто зауважити, що різні види дискурсу природно перетинаються між собою в складних ситуаціях взаємодії фахівців з різних галузей. До прикладу, тактична медицина відіграє критичну роль на сучасному полі бою, військовослужбовці тісно спілкуються з бойовими медиками (та й загалом іншими медичними фахівцями) та проходять відповідне навчання, через що виникає гібридний дискурс – військово-медичний, який має ознаки як військового, так і медичного дискурсу. Те саме стосується військово-технічного (у ситуаціях використання «класичної» військової техніки, приміром, танків, артилерійських установок, реактивних систем залпового вогню, стрілецької та

³⁹ Зубач О. А. Детермінація понять військовий дискурс та воєнний дискурс у мовознавчій парадигмі. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія*. 2025. № 73. С. 69. DOI: <https://doi.org/10.32782/2409-1154.2025.73.12>.

⁴⁰ Там само.

снайперської зброї, гранат тощо), військово-технологічного (у ситуаціях використання новітньої високотехнологічної зброї, як ось безпілотні повітряні та надводні апарати, а також застосування комп'ютерно-інформаційних технологій для досягнення воєнних цілей як на тактичному, так і на стратегічному рівнях), військово-юридичного (юридичні аспекти несення військової служби), військово-політичного (у ситуаціях взаємодії військового та політичного керівництва держави), військово-педагогічного (у вищих військових закладах освіти) та деяких інших.

Деякі дослідники, слід зауважити, говорять не про змішаний тип дискурсу, а про підтипи військового дискурсу. Так, Л. Пелепейченко, Т. Подуфалова та С. Ревуцька виділяють такі підтипи військового дискурсу: а) дидактичний (існує в навчальному процесі військових закладів вищої освіти, а також під час стажувань і різних форм підвищення кваліфікації для офіцерів); б) інструкторський (передусе початку проходження різних видів служби та виконання бойових завдань, приміром, варті, патрулювання, виконання спеціальних операцій тощо); в) інформувальний (побуває на інструктажах, заходах для преси, нарадах, офіційних заходах, виголошенні мотивувальних промов тощо)⁴¹. Ця класифікація безумовно неповна, проте вже дає гарне підґрунтя для її доповнення й уточнення.

Окремі українські дослідники ґрунтовно займалися питанням військового дискурсу. В. Балабін, виходячи з того, що дискурс – це когнітивно-лінгвальна форма об'єктивації смислів у мовленні й текстах навколо певних концептів з урахуванням прагматичних, соціокультурних, психолінгвістичних, естетичних та інших позамовних чинників, робить висновок, що військовий дискурс – це різновид дискурсу, що об'єктивується у сфері діяльності збройних сил навколо концептів «війна», «військо», «озброєння»⁴². Т. Корольова, Р. Соріч і О. Александрова визначають військовий дискурс як військову когнітивно-комунікативну систему, яка становить собою впорядковану сукупність концептів, що відображають уявлення про реальні та гадані об'єкти, явища та їхню взаємодію у сфері військового протистояння, їхню раціональну й емоційну оцінку, а також засоби вираження, що забезпечують комунікацію членів військового співтовариства між собою

⁴¹ Pelepeichenko L., Podufalova T., Revutska S. Variation in the functions of narrative in military discourse. *Journal of Language and Literary Studies*. 2022. No. 40. P. 215. DOI: <http://doi.org/10.31902/fl.40.2022.11>

⁴² Балабін, В. В. Теоретичні засади військового перекладу: дис. д-ра філол. наук. 2020. 609 с. URL: https://scc.knu.ua/upload/iblock/3c7/dis_Balabin%20V.V..pdf

та із зовнішнім світом у різноманітних ситуаціях взаємодії й протидії⁴³. Уже тут ми можемо зробити наголос на тому, що дискурс формується перш за все довкола концептів – особливих ментальних одиниць, тобто узагальненого уявлення та знань про певний об’єкт, явище чи ідею, що існує у свідомості людини та має мовне відображення (вербалізується через конкретні лексичні одиниці, що перебувають у логічному взаємозв’язку між собою). Ці концепти також відображають архісеми основних дискурсивних одиниць.

У літературі можна зауважити використання поняття «мілітаридискурс»⁴⁴ («мілітарідискурс», «мілітарі-дискурс», «мілітарний дискурс» тощо), однак таке розширення синонімічних рядів у термінологійному апараті дискурсивної лінгвістики виглядає надмірним і цілком недоречним, адже це не лише не сприяє його уніфікації, а лише породжує даремні ономасіологічні дискусії.

Як уже вище було наголошено, дискурс варто розглядати як єдність суб’єктів, об’єктів і комунікативної ситуації. Такий підхід проявляється в дефініціях військового дискурсу, які часто містять вказівку на суб’єктний склад учасників цього виду (типу) дискурсу. Приміром, Т. Ботвин і О. Пилипець зазначають, що військовий дискурс – це специфічний тип мовленнєвої діяльності, пов’язаний з діяльністю збройних сил і збройними конфліктами та характеризується використанням спеціальної лексики (зокрема термінології, професіоналізмів, сленгу, фразеології тощо), а також певних стилістичних прийомів і мовних засобів, що виявляють власну мовну парадигму⁴⁵. В. Погонєць визначає військовий дискурс як соціально-професійний дискурс про військову діяльність і війну як у традиційній, так і в сучасній її формах⁴⁶. Як бачимо, військовий дискурс предметно обмежується концептом «війни», який є стрижнем, навколо якого вибудовується професійна комунікація учасників цього виду (типу) дискурсу.

⁴³ Корольова Т., Соріч Р., Александрова О. Військовий дискурс та особливості його перекладу. *Науковий вісник ПНПУ ім. К. Д. Ушинського*. 2021. Вип. 33. С. 372. URL: <https://www.lingstud.od.ua/archive/2021/33/26.pdf>

⁴⁴ Дюкар К. В. Словотвірна специфіка неузualьних інновацій гібридних способів творення в сучасному мілітаридискурсі. *Наукові записки. Серія: Філологічні науки*. 2025. № 212. С. 126–132. DOI: <https://doi.org/10.32782/2522-4077-2025-212-18>.

⁴⁵ Ботвин Т., Пилипець О. Формування військового сленгу в сучасному воєнному дискурсі. *Мова – кордон національної безпеки: зб. тез доп. Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Львів, 21 лютого 2024 року)*. 2024. С. 7. URL: https://sci.lidubgd.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/16630/1/Збірник%20тез_мова_кордон_2024%20%281%29.pdf (дата доступу: 18.07.2026).

⁴⁶ Погонєць В. В. Поповнення військової лексики та фразеології англійської мови: лінгвальний та соціолінгвальний параметри: дис. ... канд. філ. наук : спец. 10.02.04 «Германські мови (Філологічні науки)». Запоріжжя, 2019. С. 46–47. URL: <https://nrat.ukrintei.ua/searchdoc/0419U004345/> (дата доступу: 18.07.2026).

Оскільки військовослужбовці, як і медики, мають повноваження визначати сутність явищ і понять у межах своєї сфери⁴⁷, вони формують таким чином особливий професійний дискурс. Цей дискурс не лише описує реальність, а й формує її: мова, якою оперує певна професія, класифікує та пояснює явища, стає призмою розуміння цих явищ. Норвезький дослідник Хетіль Енстад застосовує це до військової сфери: той, хто послуговується мовою «війни», «загрози», «ворога» чи «конфлікту», фактично визнає свої військові знання як головну рамку інтерпретації – подібно до того, як медичний дискурс має виняткове право визначати, що є хворобою і здоров'ям⁴⁸. Військова професія має автономію в ключовій сфері суспільства, і ця автономія поширюється передусім на забезпечення національної безпеки та продукування знань про конфлікти, війну й військову професійну діяльність⁴⁹. Відповідно, у цих сферах військове світосприйняття займає чільне місце та визначає таким чином їхні ключові концепти та пов'язаний з ними дискурс. Військовий дискурс автоматично наділяє ситуацію, означену військовими термінами (до прикладу, ворог, перемога, план), логікою військового мислення.

Для характеристики дискурсу необхідно розглядати такі його визначальні категорії як: адресант і адресат, ситуація, інформаційне повідомлення, інтенції, стратегії й тактики їхньої реалізації, когезія і когерентність тексту, інтертекстуальність, а також зміст, форма та функції дискурсивних одиниць⁵⁰. Адресантом і адресатом у військовому дискурсі найчастіше є військовослужбовці, тобто особи, які перебувають на військовій службі та виконують специфічні завдання із забезпечення державної безпеки та військового управління. Варто зауважити, що військові як клас комунікантів теж не будуть однорідною групою. Їх варто поділяти за такими ознаками на такі найбільші групи:

- за підставою початку військової служби:
 - кадрові військові (здобули військову освіту й отримали звання офіцерського складу);
 - військові-контрактники (не мають вищої військової освіти, але вступили на військову службу за контрактом);

⁴⁷ Enstad K. Thinking in Military Terms. Discourse and Judgement in the Military Profession. [In:] Hagen A. M., Enstad, K. (eds.). *Advancing Military Practice through Military Humanities* (1st ed.). Routledge, 2026. P. 64. DOI: <http://dx.doi.org/10.4324/9781003738886-6>.

⁴⁸ Там само.

⁴⁹ Там само, с. 74.

⁵⁰ Куліш А. Р. Дискурсологічні студії в Україні: основні поняття, терміни і проблеми. *Закарпатські філологічні студії*. 2022. Вип. 25, т. 1. С. 182. DOI: <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2022.25.1.33>.

– мобілізовані військові (найнеоднорідніша група серед сучасних українських військових, адже включає людей з дуже різним соціальним фоном і професійною приналежністю);

- за родами військ:

- військові сухопутних військ;

- військові повітряних сил;

- військові морських сил;

- військові окремих родів військ (сил) і спеціалізованих військ.

Очевидно, що в межах цих груп можна формувати різні підгрупи. Представники цих груп мають певні особливості психології, комунікативної поведінки, соціальних установок, що визначає лейтмотиви дискурсу, частиною якого вони є. Вони використовують різні стратегії комунікації, виявляючи при цьому лексичне різноманіття. Але в будь-якому разі всі вони «підкоряються» законам і правилам військового дискурсу, що зумовлено як об'єктивними (безальтернативність вимог військової служби, постійна зануреність у військові реалії змушує долучатися до військового дискурсу), так і психосоціальними (особа завжди піддається впливу свого середовища) чинниками.

Військовий дискурс найчастіше відбувається в таких комунікативних середовищах: військові частини, поле бою, навчальні центри, військові заклади освіти, управління військ (штаби). Ці комунікативні середовища визначають класи учасників дискурсу (так, у військових закладах освіти також існує військово-педагогічний дискурс, який відбувається між комунікантами, що мають статуси «курсант», «викладач-військовий»/«цивільний викладач», «(курсний) офіцер», «методист»), а також мовні особливості їхнього дискурсу (так, приміром, О. Андріянова досліджувала функціонування та характеристики курсантського жаргону в українських закладах військової освіти⁵¹). Сукупність цих ознак (учасників дискурсу та ситуації комунікації) матимуть визначальний вплив на стратегії й тактики реалізації інтенцій дискурсу.

За характером комунікативної ситуації можемо розрізняти такі підвиди військового дискурсу: офіційний (наприклад, документація, урочисті заходи, наради), напівофіційний (навчальні заходи, спілкування під час виконання службових обов'язків, військова блогосфера) та неофіційний (буденне спілкування між військовослужбовцями). А. Соколова поділяє його на офіційний, медійний, академічний і

⁵¹ Андріянова О. Уживання військового жаргону в мовленні курсантів. *Гуманітарна освіта в технічних вищих навчальних закладах*. 2019. № 40. С. 5–10. DOI: <https://doi.org/10.18372/2520-6818.40.14252>.

суспільний⁵², однак така класифікація є фактично сумішною типологізацією дискурсу за різними ознаками («офіційність» не перебуває в одній парадигмі з, приміром, «медійністю»). Тим не менш, в українській лінгвістичній науці бачимо закріплення не просто самого поняття військового дискурсу, але й прискіпливий розгляд його характеристик і намагання класифікувати його на підставі виявлених характеристик.

Тематика військового дискурсу, природно, обмежена вузьким колом питань і проблем. Відносно детальну класифікацію військового дискурсу за тематикою комунікації пропонують Т. Сукаленко та С. Шпетна, які виділяють такі групи:

- міжособистісні відносини:
 - повсякденні взаємини між військовослужбовцями;
 - взаємини між військовослужбовцями залежно від звання, посади, виду збройних сил, роду військ;
 - ставлення до військовослужбовців та цивільного населення;
- діяльність військовослужбовця:
 - діяльність під час бойових дій і навчань;
 - повсякденна діяльність, побут військовослужбовця;
 - звільнення та вільний час;
- військовослужбовець, його внутрішній і навколишній світ:
 - озброєння та бойова техніка;
 - одяг та обмундирування;
 - їжа;
 - стан здоров'я та фізичної готовності, частини людського тіла;
 - настрій, психічний стан⁵³.

Комунікація завжди відбувається з певною метою (з певними інтенціями). Мета породжує комунікацію, визначає її русло й межі, вона є онтологічною основою міжлюдської мовної взаємодії. Відповідно, дискурс виконує певні функції. І хоча основні функції дискурсу полягають в інформуванні інших суб'єктів і спонуканні їх до дії, у різних видах дискурсу ці функції матимуть певні особливості, а також будуть наявні і зовсім специфічні функції. Основний відбиток на функції кожного окремого дискурсу накладають ті його особливості, про котрі зазначено вище. Відповідно, військовий дискурс також відзначатиметься набором певних специфічних функцій, які фактично відображатимуть основні

⁵² Соколова А. До проблеми вивчення військового дискурсу. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького ДПУ ім. І. Франка*. 2024. Вип. 73, т. 3. С. 231–232. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/73-3-34>.

⁵³ Сукаленко Т., Шпетна С. Функціонування військового дискурсу в сучасному комунікативному просторі. *Acta Paedagogica Volyniensis*. 2023. № 1. С. 99. DOI: <https://doi.org/10.32782/apv/2023.1.14>.

інтенції, що є рушійними силами військового дискурсу. О. Бугайчук виокремлює такі функції військового дискурсу:

- інформаційна: передавання відомостей про обстановку, завдання, плани, звіти й інші військові документи;
- управлінська: віддання наказів, координація дій підрозділів;
- мотиваційна: підтримання морального духу, зміцнення командного єднання;
- ідентифікаційно-інтегративна: об'єднання військовослужбовців в єдину спільноту через спільний мовний код⁵⁴.

У мовному вимірі виконання цих функцій військовим дискурсом проявляється низкою особливостей. Так, управлінська функція призводить до значного домінування таких мовленнєвих актів як директиви (змушують адресата зробити дещо) та комісиви (зобов'язують виконати певні дії в майбутньому чи дотримуватися певної поведінки), а інформаційна – декларативів (встановлюють відповідність між пропозиційним змістом висловлювання та реальністю). Крім того, співвідношення цих мовленнєвих актів залежатиме від ситуації комунікації: до прикладу, в бойовій обстановці абсолютно домінуватимуть директиви, в пунктах управління – декларативи, а під час аналізу проведених дій (*after-action review*) – комісиви. Натомість найменш представленими є експресиви (виражають психологічний стан мовця та демонструють міру його відвертості), хоча для виконання мотиваційної функції військового дискурсу вони теж яскраво проявлятимуться в певних ситуаціях.

Інформаційна й ідентифікаційно-інтегративна функція проявляються передусім через використання специфічної лексики: термінології, кліше, професіоналізмів, сленгу.

Відповідно, до характерних рис військового дискурсу належать:

- високий ступінь формалізованості: чітка структура висловлювань і використання стандартизованих формулювань;
- емоційна стриманість: у багатьох ситуаціях емоції мають бути приглушені, щоб не впливати на ухвалення рішень;
- орієнтація на дію: мовлення спрямоване передусім на виконання завдань, а не на обговорення абстрактних питань⁵⁵;
- ієрархічність і директивність: комунікація віддзеркалює відношення ієрархії у війську;

⁵⁴ Buhaichuk O. Zum militärischen Diskurs als einem wesentlichen Bestandteil des institutionellen Diskurses. *Academia Polonica*. 2025. Nr. 69(2). S. 21. DOI: <https://doi.org/10.23856/6902>.

⁵⁵ Там само.

- зазвичай бінарне членування реальності: багато реалій у військовому дискурсі розглядають через призму протиставлень «свій ↔ чужий», «союзник ↔ ворог»;

- оцінність і ідеологічна навантаженість (особливо в умовах війни): мову використовують для легітимації дій, формування образу ворога та підтримки морального духу.

Щодо зазвичай бінарного членування реальності варто звернути увагу на думку Х. Енстада, що військовий дискурс оперує трьома категоріями: друзі, вороги, цивільні⁵⁶. Тут варто зауважити, що в багатьох випадках військовий дискурс не виділяє цивільних, або ототожнює їх з однією чи іншою стороною, але в будь-якому разі врахування такої ознаки військового дискурсу важливе для правильного трактування військових концептів.

Ієрархічність військового дискурсу проявляється в тому, що комунікація може відбуватися між представниками як різних щаблів військової ієрархії, так і між особами на одному рівні. У такому випадку різнитимуться комунікативні ролі. Приміром, комунікація між офіцером і підлеглим особовим складом часто набуває односпрямованого характеру, натомість вона рівноправна між особами однакового звання.

Важко заперечити, що учасниками військового дискурсу часто стають і цивільні особи. З цієї причини поділятимемо військовий дискурс за складом учасників на закритий (суто між військовослужбовцями), напівзакритий (між військовослужбовцями, цивільними службовцями військових частин, формувань, з'єднань, навчальних закладів, підрядниками військових формувань, фахівцями з інших сфер, дотичних до військової справи) та відкритий (усе суспільство, котре спілкується на теми, дотичні до війська, приміром, політики, журналісти тощо).

Когезія і когерентність тексту у військовому дискурсі забезпечується високим ступенем використання термінології. Ба більше, військовослужбовці настільки механічно навчаються використовувати складні терміни й аббревіатури, що часом їхнє мовлення може стати незрозумілим для особи «із зовнішнього світу». Так, курсанти більше схильні автоматично перекладати *armoury* саме аббревіатурою *K33* («кімната зберігання зброї»), а не її розшифруванням чи описовими відповідниками («місце зберігання зброї» чи «арсенал»). Відповідно таким чином досягається інтертекстуальність військового дискурсу: він формується під сильним впливом статутів і інших офіційних документів. Синтаксис і лексичний склад статутів стають невід'ємною частиною навіть живого мовлення учасників військового дискурсу.

⁵⁶ Enstad, *Thinking in Military Terms. Discourse and Judgement in the Military Profession*, p. 67.

Як можна підсумувати загальну характеристику військового дискурсу, він має низку особливостей, які відрізняють його від інших видів (типів) дискурсу. Разом з тим можна констатувати потребу в комплексних розвідках українського військового дискурсу як складного комунікативного явища.

3. Військовий дискурс у когнітивному, лінгвокультурному та соціолінгвальному вимірах

Військовий дискурс охоплює велику кількість лексичних одиниць, які поміж іншого віддзеркалюють когнітивні особливості військових і їхні соціальні характеристики. Коли ми чуємо «військовий дискурс», ми перш за все думаємо про термінологію: у словнику військових вона є досить об'ємною лексичною групою, постійно розширюючись і таким чином відображаючи технологічний прогрес і стратегічні та тактичні новації у військовій справі. Природно, що військова термінологія була, є та буде об'єктом численних (передусім) термінологічних і перекладознавчих досліджень. Однак, як підкреслюють українські дослідники, широкий за змістом і колом учасників військовий дискурс також включає (на лексичному рівні) військовий сленг, жаргонізми, просторічну (розмовну) лексику. До цієї групи входять емоційно забарвлені елементи, які є неоднорідними за функціональними характеристиками та часто виступають стилістичними синонімами військових термінів⁵⁷. Вони становлять неабияку цінність і для лексикологічних, перекладознавчих, соціолінгвістичних, прагмалінгвістичних і психолінгвістичних досліджень.

Лінгвісти, які займаються дискурсологією, аналізуючи понятійний апарат військового дискурсу, вже виходять за межі лексикології та словотворення, оскільки військова комунікація як важлива частина національної культури фіксує особливості військового та воєнного дискурсів за допомогою ментальних одиниць (концептів, стереотипів, сценаріїв, концептуальних полів, цінностей тощо)⁵⁸. Але в будь-якому разі безпосереднім об'єктом лінгвістично-дискурсологічних досліджень виступають конкретні лексичні та комунікативні одиниці. І в цьому контексті військовий дискурс виявляє низку особливостей у порівнянні з іншими видами (типами) дискурсу.

Лексичне багатство будь-якого виду (типу) дискурсу можна пояснити тим, що дискурс є соціально зумовленим і впливає на функціонування

⁵⁷ Мініч Л. С., Стецюк В. М. Функціонування воєнної лексики в сучасному медіадискурсі. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологія»*. 2024. Вип. 24(92). С. 15. DOI: [https://doi.org/10.25264/2519-2558-2024-24\(92\)-17-20](https://doi.org/10.25264/2519-2558-2024-24(92)-17-20).

⁵⁸ Покровська, Когут, *Турецький військовий дискурс як культурно-історичний та соціолінгвальний феномен*, с. 91.

суспільства; як породження, так і інтерпретація дискурсу є сукупним результатом когнітивних процесів учасників, їхнього індивідуального та спільного знання⁵⁹. Як наслідок, когнітивний вимір військового дискурсу проявляється тим, як учасники комунікації концептуалізують війну та військову справу, які когнітивні моделі та фрейми вони використовують, до яких категоризаційних прийомів вони вдаються, як дискурс впливає на сприйняття реальності й ухвалення рішень.

С. Мельник, О. Назаренко та В. Сікорська підсумовують своє дослідження з аналізу мовної репрезентації концепту війна тим, що його лінгвальна об'єктивація здійснюється через численні лексико-тематичні групи, зокрема через:

1) лексику на позначення зброї, військової техніки та засобів зв'язку (*танки, ракети, міномети, кулемети, автомати, гвинтівки, гранати, міни, РПГ, ПЗРК, БПЛА, НРК, БМП, РСЗО, балістична ракета, винищувач, квадрокоптер, дрон* тощо);

2) лексику на позначення військових звань, чинів, посад тощо (від *рядового* до *генерала, бійці, військовики, тиловики, штабники, техніки, волонтери, капелани, парамедики*);

3) назви збройних сил, військових підрозділів (*піхота, артилерія, морські котики, спецпризначенці, ССО, СБС* тощо);

4) лексику на позначення тактики бойових дій і військових операцій (*наступ, атака, бій, відступ, виведення військ, відведення зброї, бойові дії, оточення, котел, операція* тощо);

5) назви воєнних об'єктів (*фронт, лінія розмежування, нульовий кілометр, передова, лінія фронту, тил, глибокий тил, окупована/деокупована територія, сіра зона* та ін.);

6) лексику на позначення військової амуніції, спорядження (*бронежилет, шолом, військова форма, тепловізор, засоби тактичної медицини, військовий рюкзак, спальний мішок* тощо)⁶⁰.

Військовий дискурс характеризується значним ступенем метафоризації. Так, приміром, загальноновживаний військовий професіоналізм *сіра зона*, який відомий широкому загалу суспільства, утворився на основі метафоричного порівняння території, що примикає до ліній бойового зіткнення та не перебуває під однозначним контролем однієї зі сторін,

⁵⁹ Gyollai D. The sociocognitive approach in critical discourse studies and the phenomenological sociology of knowledge: intersections. *Phenomenology and the Cognitive Sciences*. 2022. No. 21. P. 540. DOI: <https://doi.org/10.1007/s11097-020-09704-z>.

⁶⁰ Мельник С. М., Назаренко О. М., Сікорська В. Ю. Мовна репрезентація концепту «війна» в сучасному українському медіадискурсі. *Philological education and science: transformation and modern development vectors: scientific monograph*. Riga: Baltija Publishing, 2023. С. 459–460. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-283-8-20>.

з конотативними значеннями слова «сірий», серед яких можемо назвати «невизначеність», «незрозумілість». Аналогічну метафорику бачимо і в, приміром, військово-тактичному англomовному дискурсі: термін *salami slicing strategy* було утворено шляхом метафоричного осмислення поступових, дрібних стратегічних дій з метою досягнення ситуації докнаного факту (*fait accompli*), коли сторони не мають можливостей для повернення до попереднього стану та можуть лише визнати поточний стан справ.

Війна, воєнні та військові реалії мають високий потенціал для метафоризації й образного висловлення різноманітних подій і явищ, через що воєнно-військові метафори активно наповнюють різні види (типи) дискурсу. Тому метафоризація домену війни є двосторонньою: вона наповнює як військовий і воєнний дискурси, які безпосередньо пов'язані з війною, так і інші види дискурсів, деякі з котрих узагалі можуть бути несуміжні з військовим і воєнним дискурсами (так, метафори, у складі яких є лексеми з воєнної справи, активно використовують навіть у художній літературі, як ось *любовний фронт*). Особливістю воєнних метафор є їхня здатність викликати відчуття страху, окреслювати конфронтаційний характер взаємин між сторонами конфлікту, а також визначати часову перспективу протистояння⁶¹. Водночас слід зазначити, що використання військової лексики для опису певної предметної галузі здатне обумовити формування розлогої й динамічної концептуальної структури, яка надалі визначає способи вербалізації й осмислення відповідної сфери⁶². Приміром, у медіадискурсі військові метафори виконують такі функції: образотворчу (образностворювальну), активізаційну, комунікативну, когнітивну, маніпулятивну й інтегративну⁶³. Таким чином військовий дискурс через свій когнітивний інструментарій взаємодіє з іншими видами дискурсу, збагачуючи їх мовними засобами відображення ментальних образів.

Соціолінгвальні та прагмалінгвістичні характеристики військового жаргону та сленгу також визначають його дискурсивні характеристики. Хоча військовий жаргон і сленг передбачувано функціонує здебільшого в межах військового дискурсу, протягом останнього часу в українському лінгвокультурному просторі він активно проникає і в інші види дискурсу,

⁶¹ Flusberg S. J., Matlock T., Thibodeau P. H. War metaphors in public discourse. *Metaphor and Symbol*. 2018. Vol. 33(1). P. 16. DOI: <https://doi.org/10.1080/10926488.2018.1407992>. URL: https://www.researchgate.net/publication/322238852_War_metaphors_in_public_discourse (дата доступу: 18.07.2026).

⁶² Там само.

⁶³ Nikonova V. H. Metaphorical realization of the concept of war in English media texts. *Вчені записки ТНУ ім. В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика*. 2024. Том 35 (74), № 5, ч. 1. С. 164. DOI: <https://doi.org/10.32782/2710-4656/2024.5.1/27>.

що тут уже було неоднократно згадано. Військовий дискурс, котрий розкриває аспекти військової діяльності та мовленнєвих практик, пов'язаних з несенням військової служби та зі здійсненням військових операцій або дій, не є однорідним: його поділяють на формальний військовий дискурс (військові документи, статuti, накази, офіційні заходи тощо) та неформальний⁶⁴. Останній підвид охоплює, зокрема, військовий сленг і жаргон. Водночас цей поділ не є жорстким і незмінним: мовні одиниці нерідко переходять межу між формальним і неформальним вживанням, взаємно збагачуючи один одного. Наприклад, складно однозначно визначити походження вислову *friendly fire*, який вживають з щонайменше 1860-х років⁶⁵, чи його синонім *blue-on-blue*. Попри це, очевидно є їхня метафоричність і первісна належність до професійного жаргону, але сьогодні ці поняття використовують і в офіційній військовій комунікації.

З позиції соціолінгвістики, яка вивчає ідеологічні, соціокультурні й історичні аспекти функціонування мови, можна виокремити два типи дискурсу, які відрізняються за комунікативно-соціальним критерієм, а саме персональний (особистісно-орієнтований, розмовний) та інституційний (статусно-орієнтований)⁶⁶. У контексті військового дискурсу персональний підтип характерний для неформального спілкування між військовослужбовцями (як правило, тих, які перебувають на одному або майже одному щаблі ієрархії). Цей підтип характеризується великим ступенем використання військового сленгу та дещо нижчим ступенем дотримання формальностей і мовних штампів. Натомість інституційний підтип військового дискурсу характерний для різних офіційних, навчальних, тренувальних заходів за участі широкого кола військовослужбовців, а тому він виявлятиметься високим ступенем використання термінології, у деяких випадках – відносно частим використанням професіоналізмів (особливо під час навчань, позаяк професіоналізми часто спрощують розуміння повідомлення) чи емоційно піднесених фраз (наприклад, на офіційних церемоніях, нагородженнях, у промовах). Тож, у військовому дискурсі використання лексичних одиниць, що належать до різних регістрів, залежить від комунікативної ситуації.

⁶⁴ Зубач О. А. Детермінація понять «військовий дискурс» та «воєнний дискурс» у мовознавчій парадигмі. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія*. 2025. № 73. С. 66. DOI: <https://doi.org/10.32782/2409-1154.2025.73.12>.

⁶⁵ Friendly fire. *Wiktionary*. URL: https://en.wiktionary.org/wiki/friendly_fire (дата доступу: 18.07.2026).

⁶⁶ Маслова Т. Б. Типологія наукового дискурсу в сучасній мовознавчій парадигмі. *Англістика та американістика*. 2013. Вип. 10. С. 39. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/antame_2013_10_13 (дата доступу: 18.07.2026).

Соціолінгвістична стратифікація лексичних одиниць передбачає виділення специфічних груп (регістрів) лексичних одиниць розмовно-побутового стилю, а саме діалектів, соціолектів (сленгу, жаргону, аргю), пейоративної лексики, суржику й ін.⁶⁷ У контексті будь-якого професійного дискурсу найбільшу увагу привертають до себе саме соціолекти, адже вони найбільше віддзеркалюють вплив професійної діяльності на ідіолект людини.

У мовознавстві нема усталеного погляду на співвідношення понять сленг, жаргон, професіоналізми й аргю (чому присвячують навіть окремі дисертаційні дослідження, як ось дисертація М. Руденко⁶⁸), але в контексті цього дослідження поняття жаргон і професіоналізми вжито в рівнозначному значенні.

Під жаргоном розуміють різновид мовлення, котре в усному спілкуванні використовує окрема соціальна група, яка об'єднує людей за ознакою професії, інтересів, звичок, занять, суспільного середовища чи віку⁶⁹. Тож військовий жаргон – це лексичні одиниці, які використовують професійні військові та всі, хто цікавиться військовою тематикою, для позначення різноманітних реалій військової служби⁷⁰. Так, дослідники зазначають, що військовий жаргон (сленг) включає назви видів зброї, техніки, військових звань і посад, воєнних дій і подій, видів збройних сил, продовольчого та матеріального забезпечення, міжособистісних і службових відносин і інших аспектів військової служби⁷¹. Приміром, у курсантському жаргоні О. Андріянова виділяє такі тематичні групи: характеристики курсантів; військові звання, посади, професії; військові навчання; навчальний процес; повсякденна діяльність; звільнення і вільний час; навчальні та службові приміщення; побут; військовий одяг⁷². Аналогічно можна говорити про жаргон артилеристів, піхоти, ВПС, ВМС, ССО, СБС і т.д.

⁶⁷ Возняк І. З. Сучасний британський військовий жаргон як об'єкт вивчення під час формування професійної мовної компетентності. *Проблеми ефективності професійної мовної комунікації в умовах інформаційної агресії*: матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю (м. Київ, 28 листопада 2025 року). Київський інститут Національної гвардії України, 2025. С. 171. URL: <https://elar-kingu.kyiv.ua/handle/123456789/1763> (дата доступу: 17.07.2026).

⁶⁸ Руденко М. Ю. Аргю, жаргон і сленг у європейському й американському мовознавстві: історія і сучасний стан дослідження: дис. ... канд. філол. наук: 10.02.15. Слов'янськ, 2019. 270 с. URL: <https://old.pdpu.edu.ua/doc/vr/2019/rudenko/dis.pdf> (дата доступу: 18.07.2026).

⁶⁹ Назаревич Л. Т., Гавдида Н. І. Професійний та молодіжний жаргони: особливості вживання у студентському середовищі. *Одеський лінгвістичний вісник*. 2015. № 5, т. 2. С. 100. URL: <http://olj.onua.edu.ua/index.php/olj/article/view/249/219> (дата доступу: 17.07.2026).

⁷⁰ Возняк, *Сучасний британський військовий жаргон як об'єкт вивчення під час формування професійної мовної компетентності*, с. 171.

⁷¹ Palchevska O., Aleksandruk I., Tyshchenko O., Labenko O., Sydorenko O. Military slang: Origin, structure and semantics. *Amazonia Investiga*. 2023. No. 12 (69). P. 44. DOI: <https://doi.org/10.34069/AI/2023.69.09.3>.

⁷² Андріянова, *Уживання військового жаргону в мовленні курсантів*, с. 8.

Військовий жаргон становить окрему підсистему українського жаргону й вирізняється специфічними рисами, зумовленими соціальною відособленістю його носіїв, яка проявляється не лише в особливостях професійної діяльності, а й у суттєво відмінному способі життя⁷³. Спільність мови військовослужбовців як окремої соціальної групи, як наслідок, виявляється в наявності особливого соціально-групового діалекту, що характеризується рядом певних специфічних рис на лексичному (та фразеологічному) рівні та знання про який може допомагати розкривати сутність ціннісних орієнтацій, характеру взаємовідносин між військовослужбовцями та їхнє світосприйняття⁷⁴. Військовий сленг (жаргон), на думку українських дослідників, характеризується таким: емоційна забарвленість лексики, що вирізняється великою різноманітністю відтінків (жартівливий, іронічний, глузливий, зневажливий, презирливий, грубий і навіть вульгарний); нелітературність; незрозумілість або низька зрозумілість для решти суспільства⁷⁵. Палітра емоцій, які передає військовий жаргон і сленг, буде дещо ширшою, що зумовлено психологічними характеристиками військових, соціальною різноманітністю у їхніх лавах, складними умовами їхньої професійно-службової та бойової діяльності.

Важко заперечити, що для військового дискурсу важлива лінгвокультурна історія⁷⁶. Не є винятком з цього правила й український військовий дискурс: Т. Левченко вказує на функціонування в сучасному українському військовому жаргоні одиниць, які з'явилися ще в часи Першої та Другої світових воєн і Радянського вторгнення в Афганістан (найяскравіші приклади – *двохсотий*, *трьохсотий*)⁷⁷. Після початку Війни на Донбасі український військовий дискурс поповнився численними новими концептами, вираженими такими лексичними одиницями як *сепаратисти*, *іхтамнети*, *укропи*, *карателі*, *аватари*. Те ж саме відбулося після початку Російського вторгнення у 2022 році: *монеди*,

⁷³ Vozniak I. Modern Ukrainian military jargon in the sociolinguistic and pragmatic dimensions. *Теорія і практика викладання української мови як іноземної*. 2026. Вип. 21. С. 235. DOI: <https://doi.org/10.30970/ufi.2026.21.5160>.

⁷⁴ Басараба І., Лемешко О. Військовий сленг: дефініція та шляхи утворення. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2022. Вип. 55, т. 1. С. 139. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/55-1-22>.

⁷⁵ Андерсен І. В., Івасишина Т. А. Військова лексика: класифікація, прагматика, переклад (на матеріалі української та польської мов). *Вісник науки та освіти. Серія: філологія, культура і мистецтво, педагогіка, історія та археологія, соціологія*. 2023. № 10 (16). С. 40–41. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-10\(16\)-38-46](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-10(16)-38-46).

⁷⁶ Покровська, І., Когут, А. Турецький військовий дискурс як культурно-історичний та соціолінгвальний феномен. 2026. *Мовні і концептуальні картини світу*. Вип. 1(79). С. 88. <https://doi.org/10.17721/2520-6397.2026.1.10>.

⁷⁷ Левченко Т. Концепт війна в українській мовній картині світу. *Теоретична і дидактична філологія*. 2025. Вип. 40. С. 167. DOI: <https://doi.org/10.31470/2309-1517-2025-40-156-172>.

корчі, донати, УПА (Українська Паперова Армія), *штора* (засоби РЕБ, які стають перешкодами на відео FPV), *ефпівішник* і т.д. Жаргон ЗСУ й інших військових структурних підрозділів, як зазначає група українських дослідників, варто виокремити як доволі значний пласт слів, котрий охоплює як запозичені з жаргону армій минулого століття на позначення застарілої військової техніки й озброєння, так і новотвори, котрі відображають реалії сучасної війни⁷⁸. Таким чином мова військового дискурсу тісно переплетена з позалінгвальними реаліями та відображає всі основні зміни у воєнній справі та у світосприйнятті військових. Ці лексеми (а також такі новотвори як *мазепинка* та *махновець*) також визначають лінгвокультурний вимір сучасного українського військового дискурсу.

Те, як мова використовує різноманітні внутрішні ресурси для вираження складних когнітивних процесів, які проходять учасники військового дискурсу, показує дослідження О. Стишова. З цього дослідження випливає висновок, що словотвір – зокрема морфеми – функціонує як інструмент творення значень та ідеологічного позиціонування в українському військовому дискурсі 2014–2022 років⁷⁹. На основі понад 250 неологізмів із медіа й інтернет-джерел дослідник показав, що дериваційні елементи кодують оцінку та моральне судження, а не нейтральний опис⁸⁰. Суфікси, префікси, словоскладання та основоскладання слугують для вираження зневаги, іронії чи делегітимізації, закріплюючи ставлення безпосередньо в структурі слова⁸¹. Дослідник доходить до висновку, що така морфемна креативність є ключовою для персуазивності (переконливості) воєнного дискурсу й продовжує розвиватися завдяки колективній, неінституційній мовній практиці⁸². Тут ми також бачимо і прагмалінгвістичні особливості військового дискурсу: вираження ставлення до інших осіб і власних емоцій (як ось іронія чи гумор), мовне обрамлення делегітимізації (перш за все щодо ворога).

З прагмалінгвістичного погляду можна констатувати здатність військового жаргону робити комунікативну ситуацію живішою, ближчою

⁷⁸ Яриновська К. Т., Башманівський О. Л., Вигівський В. Л. Особливості перекладу військових жаргонізмів на позначення військової техніки та озброєння з української мови на англійську за допомогою машинного перекладу. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Філологічні науки*. 2023. Вип. 2 (100). С. 304. DOI: [https://doi.org/10.35433/philology.2\(100\).2023.298-307](https://doi.org/10.35433/philology.2(100).2023.298-307).

⁷⁹ Styshov O. Neologisms of the Military Sphere in the Modern Ukrainian Language. *Logos*. 2022. No. 113. Pp. 116–128. DOI: <https://doi.org/10.24101/logos.2022.79>.

⁸⁰ Там само.

⁸¹ Там само.

⁸² Там само.

для комунікантів⁸³. Іntenційний аналіз військових жаргонізмів показує, що вони дозволяють мовцям висловлювати різні емоції: іронію, сарказм, відразу⁸⁴. Крім того, такі мовні одиниці сприяють встановленню групової ідентичності та зміцненню внутрішньої солідарності серед військовослужбовців. Вони також виконують функцію мовної економії, стисло передаючи складні чи специфічні поняття.

ВИСНОВКИ

Викладене вище демонструє, що дискурс постає як складне, багатовимірне й динамічне явище, яке поєднує мовну форму, змістове наповнення та соціальний контекст. Його розуміння як трискладової структури – використання мови, передавання смислів і функціонування в соціальних ситуаціях – дозволяє розглядати комунікацію не лише як обмін інформацією, а як процес конструювання реальності. У цьому контексті аналіз дискурсу виступає ефективним інструментом дослідження соціальних взаємодій, оскільки враховує взаємозв'язок мовних засобів, когнітивних процесів і позамовних чинників.

Військовий дискурс як окремий тип дискурсу виявляє специфічні риси, зумовлені особливостями професійного середовища та військового світосприйняття. Він формує особливу модель інтерпретації дійсності, в межах якої ключові поняття-концепти (як-от «ворог», «перемога», «операція») набувають чітко окресленого значення та підпорядковуються логіці військового мислення. Його аналіз потребує врахування таких категорій, як адресант і адресат, комунікативна ситуація, інтенції, стратегії та тактики, структурна й семантична організація тексту. Це підкреслює необхідність комплексного підходу до вивчення військового дискурсу як цілісної комунікативної системи.

Водночас військовий дискурс характеризується поєднанням стандартизованої термінології з образними й іноді емоційно забарвленими мовними засобами. Значну роль у ньому відіграють жаргон і сленг, які не лише виконують експресивну функцію, а й забезпечують мовну економію та сприяють формуванню групової ідентичності. Це свідчить про його лінгвокультурну й соціолінгвістичну зумовленість, адже мова військових безпосередньо відображає їхній спосіб життя, досвід і систему цінностей.

Тож, військовий дискурс є динамічним явищем, котре постійно змінюється під впливом історичних подій, технологічного розвитку та суспільних трансформацій. Його мовні ресурси не лише фіксують військову та воєнну реальність, а й активно впливають на їхню інтерпретацію,

⁸³ Vozniak, *Modern Ukrainian military jargon in the sociolinguistic and pragmatic dimensions*, p. 241.

⁸⁴ Там само.

формуючи суспільне сприйняття війни та війська. Перспективи подальших досліджень полягають у поглибленому аналізі українського військового дискурсу як складного когнітивно-комунікативного феномена, що потребує міждисциплінарного підходу.

АНОТАЦІЯ

Розглянуто категорію дискурсу як складного, багатовимірного та динамічного явища, котре поєднує мовну форму, змістове наповнення та соціальний контекст. Визначено основні характеристики дискурсу, виділено види (типи) дискурсу й окреслено предмет вивчення дискурсології. Розглянуто й охарактеризовано військовий дискурс як особливий вид (тип) дискурсу, який існує здебільшого між військовослужбовцями. Описано зв'язки військового дискурсу з іншими видами (типами). Запропоновано класифікацію військового дискурсу на підставі різних критеріїв (класифікаційних підстав). Детально розглянуто когнітивні, лінгвокультурні та соціолінгвальні аспекти існування сучасного військового дискурсу, зокрема на конкретних прикладах з сучасного українського й англomовного військових дискурсів. Зроблено висновки про перспективи подальших досліджень.

Література

1. Buhaichuk O. Zum militärischen Diskurs als einem wesentlichen Bestandteil des institutionellen Diskurses. *Academia Polonica*. 2025. Nr. 69(2). S. 16–26. DOI: <https://doi.org/10.23856/6902>.
2. Czachur W. Discourse linguistics and the discursive worldview. *Explorations: A Journal of Language and Literature*. 2016. No. 4. Pp. 16–32. URL: <https://www.ceeol.com/search/viewpdf?id=563531> (дата доступу: 18.07.2026).
3. Enstad K. Thinking in Military Terms. Discourse and Judgement in the Military Profession. [In:] Hagen A. M., Enstad, K. (eds.). *Advancing Military Practice through Military Humanities* (1st ed.). Routledge, 2026. Pp. 60–75. DOI: <http://dx.doi.org/10.4324/9781003738886-6>.
4. Fairclough N. *Analysing Discourse. Textual analysis for social research*. London: Routledge, 2003.
5. Fetzer A. Conceptualising discourse. [In:] Schneider K., Barron A. (eds.), *Pragmatics of Discourse*. Berlin, München, Boston: De Gruyter Mouton, 2014. Pp. 35–64. URL: <https://doi.org/10.1515/9783110214406-003> (дата доступу: 18.07.2026).
6. Flusberg S. J., Matlock T., Thibodeau P. H. War metaphors in public discourse. *Metaphor and Symbol*. 2018. Vol. 33(1). 44 p. DOI: <https://doi.org/>

10.1080/10926488.2018.1407992. URL: https://www.researchgate.net/publication/322238852_War_metaphors_in_public_discourse (дата доступу: 18.07.2026).

7. Friendly fire. *Wiktionary*. URL: https://en.wiktionary.org/wiki/friendly_fire (дата доступу: 18.07.2026).

8. Grosz B. J., Sidner C. L. Attention, Intentions, and the Structure of Discourse. *Computational Linguistics*. 1986. Vol. 12, num. 3. Pp. 175–204. URL: <https://aclanthology.org/J86-3001.pdf> (дата доступу: 18.07.2026).

9. Gyollai D. The sociocognitive approach in critical discourse studies and the phenomenological sociology of knowledge: intersections. *Phenomenology and the Cognitive Sciences*. 2022. No. 21. Pp. 539–558. DOI: <https://doi.org/10.1007/s11097-020-09704-z>.

10. Johnstone B., Andrus J. Discourse analysis. John Wiley & Sons, 2024.

11. Matta C. The Explanatory Power of Discourse Analysis. *Philosophy of the Social Sciences*. 2024. Vol. 54(5). Pp. 363–386. DOI: <https://doi.org/10.1177/00483931241255229>.

12. Nikonova V. H. Metaphorical realization of the concept of war in English media texts. *Вчені записки ТНУ ім. В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика*. 2024. Том 35 (74), № 5, ч. 1. С. 161–166. DOI: <https://doi.org/10.32782/2710-4656/2024.5.1/27>.

13. Palchevska O., Aleksandruk I., Tyshchenko O., Labenko O., Sydorenko O. Military slang: Origin, structure and semantics. *Amazonia Investiga*. 2023. No. 12 (69). Pp. 42–50. DOI: <https://doi.org/10.34069/AI/2023.69.09.3>.

14. Pelepeichenko L., Podufalova T., Revutska S. Variation in the functions of narrative in military discourse. *Journal of Language and Literary Studies*. 2022. No. 40. P. 209–227. DOI: <http://doi.org/10.31902/fl.40.2022.11>.

15. Potter J., Wetherell M. Analyzing discourse. [In:] *Analysing Qualitative Data*. Routledge: London, UK, 2002. Pp. 47–66.

16. Sengul K. Critical Discourse Analysis. 2025. URL: https://www.researchgate.net/publication/383717436_Critical_Discourse_Analysis (дата доступу: 18.07.2026).

17. Styshov O. Neologisms of the Military Sphere in the Modern Ukrainian Language. *Logos*. 2022. No. 113. Pp. 116–128. DOI: <https://doi.org/10.24101/logos.2022.79>.

18. van Dijk T. A. (ed.). Discourse as structure and process: Discourse studies: A multidisciplinary introduction. SAGE Publications Ltd., 1997. DOI: <https://doi.org/10.4135/9781446221884>.

19. Vozniak I. Modern Ukrainian military jargon in the sociolinguistic and pragmatic dimensions. *Теорія і практика викладання української мови як іноземної*. 2026. Вип. 21. С. 232–246. DOI: <https://doi.org/10.30970/ufl.2026.21.5160>.

20. Андерсен І. В., Івасишина Т. А. Військова лексика: класифікація, прагматика, переклад (на матеріалі української та польської мов). *Вісник науки та освіти. Серія: філологія, культура і мистецтво, педагогіка, історія та археологія, соціологія*. 2023. № 10 (16). С. 38–46. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-10\(16\)-38-46](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-10(16)-38-46).

21. Андріянова О. Уживання військового жаргону в мовленні курсантів. *Гуманітарна освіта в технічних вищих навчальних закладах*. 2019. № 40. С. 5–10. DOI: <https://doi.org/10.18372/2520-6818.40.14252>.

22. Балабін В. В. Теоретичні засади військового перекладу: дис. д-ра філол. наук. 2020. 609 с. URL: https://scck.knu.ua/upload/iblock/3c7/dis_Balabin%20V.V..pdf (дата доступу: 18.07.2026).

23. Басараба І., Лемешко О. Військовий сленг: дефініція та шляхи утворення. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2022. Вип. 55, т. 1. С. 137–142. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/55-1-22>.

24. Ботвин Т., Пилипець О. Формування військового сленгу в сучасному воєнному дискурсі. *Мова – кордон національної безпеки*: зб. тез доп. Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Львів, 21 лютого 2024 року). 2024. С. 6–11. URL: https://sci.ldubgd.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/16630/1/Збірник%20тез_мова_кордон_2024%20%281%29.pdf (дата доступу: 18.07.2026).

25. Бугайчук О. В. Функціональні особливості військового дискурсу. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія»*. 2023. Вип. 18 (86). С. 28–32. DOI: [https://doi.org/10.25264/2519-2558-2023-18\(86\)-28-32](https://doi.org/10.25264/2519-2558-2023-18(86)-28-32).

26. Возняк І. З. Сучасний британський військовий жаргон як об'єкт вивчення під час формування професійної мовної компетентності. *Проблеми ефективності професійної мовної комунікації в умовах інформаційної агресії*: матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю (м. Київ, 28 листопада 2025 року). Київський інститут Національної гвардії України, 2025. С. 170–174. URL: <https://elar-kingu.kyiv.ua/handle/123456789/1763> (дата доступу: 17.07.2026).

27. Гуменюк І. Дискурсологічні орієнтири у викладанні дисципліни «Українська мова за професійним спрямуванням». *Людинознавчі студії: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету ім. Івана Франка. Серія «Педагогіка»*. 2017. Вип. 4(36). С. 74–81. DOI: <https://doi.org/10.24919/2313-2094.4/36.98551>.

28. Дюкар К. В. Словотвірна специфіка неuzuальних інновацій гібридних способів творення в сучасному мілітаридискурсі. *Наукові записки. Серія: Філологічні науки*. 2025. № 212. С. 126–132. DOI: <https://doi.org/10.32782/2522-4077-2025-212-18>.

29. Зубач О. А. Детермінація понять «військовий дискурс» та «воєнний дискурс» у мовознавчій парадигмі. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія*. 2025. № 73. С. 66–68. DOI: <https://doi.org/10.32782/2409-1154.2025.73.12>.
30. Корольов І. Р. Типологія дискурсу в сучасній лінгвістиці. *Компаративні дослідження слов'янських мов і літератур. Пам'яті академіка Леоніда Булаховського*. 2011. Вип. 15. С. 109–119. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/kdsm_2011_15_18 (дата доступу: 18.07.2026).
31. Корольова Т., Соріч Р., Александрова О. Військовий дискурс та особливості його перекладу. *Науковий вісник ПНПУ ім. К. Д. Ушинського*. 2021. Вип. 33. С. 369–386. URL: <https://www.lingstud.od.ua/archive/2021/33/26.pdf> (дата доступу: 18.07.2026).
32. Куліш А. Р. Дискурсологічні студії в Україні: основні поняття, терміни і проблеми. *Закарпатські філологічні студії*. 2022. Вип. 25, т. 1. С. 179–184. DOI: <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2022.25.1.33>.
33. Левченко Т. Концепт війна в українській мовній картині світу. *Теоретична і дидактична філологія*. 2025. Вип. 40. С. 156–172. DOI: <https://doi.org/10.31470/2309-1517-2025-40-156-172>.
34. Мартинюк А. П. Словник основних термінів когнітивно-дискурсивної лінгвістики. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2011. 196 с. URL: <https://ekhnuir.karazin.ua/server/api/core/bitstreams/1b9e565a-279d-4838-bb92-190166bfe147/content> (дата доступу: 18.07.2026).
35. Маслова Т. Б. Типологія наукового дискурсу в сучасній мовознавчій парадигмі. *Англістика та американістика*. 2013. Вип. 10. С. 39–43. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/antame_2013_10_13 (дата доступу: 18.07.2026).
36. Мельник С. М., Назаренко О. М., Сікорська В. Ю. Мовна репрезентація концепту «війна» в сучасному українському медіадискурсі. *Philological education and science: transformation and modern development vectors: scientific monograph*. Riga: Baltija Publishing, 2023. С. 446–467. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-283-8-20>.
37. Мініч Л. С., Стецюк В. М. Функціонування воєнної лексики в сучасному медіадискурсі. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологія»*. 2024. Вип. 24 (92). С. 17–20. DOI: [https://doi.org/10.25264/2519-2558-2024-24\(92\)-17-20](https://doi.org/10.25264/2519-2558-2024-24(92)-17-20).
38. Назаревич Л. Т., Гавдида Н. І. Професійний та молодіжний жаргони: особливості вживання у студентському середовищі. *Одеський лінгвістичний вісник*. 2015. № 5, т. 2. С. 99–103. URL: <http://olj.onua.edu.ua/index.php/olj/article/view/249/219> (дата доступу: 17.07.2026).

39. Осипенко В. Ю. Основні напрями дослідження дискурсу в мовознавстві кінця XX – початку XXI ст. *Нова філологія*. 2023. № 90. С. 69–74. DOI: <https://doi.org/10.26661/2414-1135-2023-90-10>.

40. Погонєць В. В. Поповнення військової лексики та фразеології англійської мови: лінгвальний та соціолінгвальний параметри: дис. ... канд. філ. наук : спец. 10.02.04 «Германські мови (Філологічні науки)». Запоріжжя, 2019. 224 с. URL: <https://nrat.ukrintei.ua/searchdoc/0419U004345/> (дата доступу: 18.07.2026).

41. Покровська І., Когут А. Турецький військовий дискурс як культурно-історичний та соціолінгвальний феномен. 2026. *Мовні і концептуальні картини світу*. Вип. 1(79). С. 86–93. DOI: <https://doi.org/10.17721/2520-6397.2026.1.10>.

42. Руденко М. Ю. Арго, жаргон і сленг у європейському й американському мовознавстві: історія і сучасний стан дослідження: дис. ... канд. філол. наук: 10.02.15. Слов'янськ, 2019. 270 с. URL: <https://old.pdpu.edu.ua/doc/vr/2019/rudenko/dis.pdf> (дата доступу: 18.07.2026).

43. Селіванова О. О. Лінгвістична енциклопедія. Полтава: Довкілля-К, 2011. 844 с.

44. Соколова А. До проблеми вивчення військового дискурсу. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжсуб'єктивний збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького ДПУ ім. І. Франка*. 2024. Вип. 73, т. 3. С. 229–234. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/73-3-34>.

45. Соколовська С. Політична дискурсологія: проблеми й перспективи розвитку. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Серія : Філологічні науки. Мовознавство*. 2013. Вип. 19. С. 229–233. URL: <https://evnuir.vnu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/b039ba12-0dda-440b-a9c5-d4db38ad6aa1/content> (дата доступу: 18.07.2026).

46. Страшевська О. Типологія дискурсу як об'єкта лінгвістичних досліджень. *Людина. Комп'ютер. Комунікація: зб. наук. пр.* Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2015. С. 76–78. URL: <https://ena.lpnu.ua/bitstreams/4a88342a-2a66-4d8f-9075-3a9107fbb9c0/download> (дата доступу: 18.07.2026).

47. Сукаленко Т., Шпетна С. Функціонування військового дискурсу в сучасному комунікативному просторі. *Acta Paedagogica Volyniensis*. 2023. № 1. С. 96–102. DOI: <https://doi.org/10.32782/apv/2023.1.14>.

48. Храбан, Т. Архетипічні аспекти образу героя в сучасному українському неінституційному військовому дискурсі. *Соціальні*

комунікації: теорія і практика. 2021. № 12(1). С. 83–97. DOI: <https://doi.org/10.51423/2524-0471-2021-12-1-2>.

49. Яриновська К. Т., Башманівський О. Л., Вигівський В. Л. Особливості перекладу військових жаргонізмів на позначення військової техніки та озброєння з української мови на англійську за допомогою машинного перекладу. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Філологічні науки*. 2023. Вип. 2 (100). С. 298–306. DOI: [https://doi.org/10.35433/philology.2\(100\).2023.298-307](https://doi.org/10.35433/philology.2(100).2023.298-307).

Information about the author:

Vozniak Ihor,

Senior Teaching Assistant at the Department of Foreign Languages
Center for Language Training,
National Academy of the National Guard of Ukraine
3, Maidan Zakhysnykiv Ukrainy, Kharkiv, Ukraine